

5. Keaveney A. *Lucullus*. Warszawa : PIW, 1998. 298 s.
6. Kleberg T. Bibliophiles in Ancient Rome. *Libri*. 1950. Vol. 1. P. 2—12. DOI: <https://doi.org/10.1515/libr.1950.1.1.2>.
7. Mrozek S. Ostatni wódz Republiki. Życie i działalność Lucjusza Licyniusza Lukullusa (II poł. I w p.n.e). Gdańsk : Marpress, 2003. 121 s.
8. Pesando F. Libri e biblioteche. Vita e costumi dei romani antichi / Collana promossa dal Museo della Civiltà Romana. Direzione scientifica: G. Pisani Sartorio, A. Liberati Silverio. Roma : Edizioni Quasar di Severino Tognon S.r.l., 1994. 95 p.
9. Tröster, M. Themes, character, and politics in Plutarch's Life of Lucullus: the construction of a Roman aristocrat. *Historia. Einzelschriften*, Heft 201. Stuttgart : Steiner, 2008. 206 p. DOI: <https://doi.org/10.25162/9783515117425>.

Mykola Oliynyk,
PhD of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department of Media
Communications, Information and Book Affairs
Institute of Media Technologies and Printing
of Lviv Polytechnic National University

Oleksandr Fedorov,
Postgraduate Student of the Department of Media
Communications, Information and Book Affairs
Institute of Media Technologies and Printing
of Lviv Polytechnic National University

Bibliophilism among the Roman nobility (using the example of Lucullus and Cicero)

The article outlines the book preferences of a number of famous political figures of Ancient Rome, in particular Lucius Licinius Lucullus and Marcus Tullius Cicero. The reasons for the emergence of bibliophilism among the aristocracy of the Eternal City are analyzed.

The focus is on the emergence of private libraries among wealthy Romans and its reasons. The bibliophilism of Lucullus, whose figure is still too mythologized, is thoroughly analyzed. It is stated that the bibliophilism of the Roman nobility was not always associated with fashion or collecting. In the case of the figures outlined above, their love of books is explained by the intellectual pleasure that Greek literature gave, as well as by scientific work that required careful study of philosophical, literary and other works. This especially applies to Cicero, who was the most prolific classical author. Special attention is paid to the reasons for the appearance of books in Greek in Rome and the practical application of private book collections.

It is concluded that in the Republican period, book collecting was closely intertwined with the patronage of science and art and became a symbol of prestige and wealth, a fashionable trend of the time. Over time, with the development of Roman literature and science, a private library becomes a necessity for a scientist or writer, in contrast to the bibliophile collector, for whom the book collection served only as a means of showing off. As for the personalities who are the subject of this study, reading books was an everyday practice for them — due to their professional activities (for Lucullus, as a politician who contacted the Greek-speaking population of the Hellenized East and for Cicero, as a scientist-philosopher and orator).

Keywords: *bibliophile; library; book collection; books; Lucullus; Cicero; reading culture*

Надійшла до редакції 21.07.2025

[https://doi.org/10.36273/2076-9555.2026.2\(355\).42-50](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2026.2(355).42-50)

УДК 016:050(477)''19''(045)

Антоніна Головацук,
наукова співробітниця
відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ
antonina41@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-1683-788X>

Українські періодичні видання: історико-бібліографічний аспект

У статті проаналізовано бібліографічні покажчики української періодики, здійснено вибірковий огляд видань. Увагу зосереджено на державних ретроспективних бібліографічних посібниках, каталогах журналів і газет, історико-бібліографічних дослідженнях. Розглянуто бібліографічні покажчики різних галузей знань, видання регіонального характеру, української еміграційної преси, окреслено їхню тематику та змістове наповнення. Висвітлено історіографію й проблематику специфічного жанру бібліографічного посібника, здійснено історико-бібліографічне узагальнення та визначено роль і місце покажчиків часописів як важливої джерельної бази українознавчих досліджень. Визначено роль і місце бібліографічних покажчиків української періодики як важливого складника національної бібліографії України.

Ключові слова: *бібліографування; бібліографія періодики; українські часописи; каталоги газет і журналів; преса української еміграції; історико-бібліографічні дослідження*

Постановка проблеми. Періодичні видання як одне з найважливіших джерел інформації, є предметом дослідження не тільки історії, зокрема джерелознавчих студій, а й журналістики, мовознавства, соціальних наук тощо. Саме часописи якнайшвидше реагують на актуальні суспільно-політичні проблеми й доносять до читачів новини наукового, соціально-економічного та культурного життя. Оскільки періодичні видання посідають одне з головних місць у системі документних комунікацій, актуальним завданням є розкриття їхнього інформаційного потенціалу [24]. Вагому роль у цьому процесі відіграють бібліографічні покажчики періодичних видань, що містять відомості про наявні часописи у фондах бібліотек України та зарубіжжя, слугують важливою джерельною базою українознавчих досліджень, невіддільним складником національної бібліографії. Професійно укладені покажчики не лише інформують про певне періодичне видання, роки його заснування та виходу у світ, склад редколегії, а є своєрідним віддзеркаленням епохи, що актуалізує питання їх всебічного розгляду й аналізу.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню українських періодичних видань присвячено праці відомих науковців І. Левицького, М. Лісовського, І. Калиновича, В. Ігнатієнка [8; 9], І. Кревецького та ін. У низці публікацій за темою статті порушено питання структури, методології, галузевого характеру, інформаційного наповнення та досвіду створення покажчиків української періодики. Зокрема, М. Романюк вивчав аспекти методичного забезпечення наукового опису періодики та її репертуару [18]. Покажчики періодичних видань регіонального принципу відображення документів досліджували науковці Науково-дослідного інституту пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника Н. Сидоренко, М. Романюк, І. Павлюк, М. Галушко, О. Дроздовська, І. Мілясевич та ін. Історико-бібліографічні дослідження релігійного спрямування аналізували О. Залізнюк та І. Швець [17], Л. Дениско [5]. Внесок у розвиток бібліографічних досліджень української еміграції зробили відомі науковці та бібліографи Є. Пеленський, Л. Бачинський, О. Фединський, М. Мартинюк, Н. Кулеша та ін.

Переважає частина покажчиків українських періодичних видань, розглянутих у статті, зберігається у відділі науково-бібліографічної інформації, зарубіжної україніки, бібліотекознавства, стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ).

Мета статті — дослідити бібліографічні покажчики української періодики; визначити їх роль і місце як важливої джерельної бази українознавчих та історико-бібліографічних досліджень; висвітлити історіографію й проблематику бібліографічних покажчиків української періодики, що виходили на території України та поза її межами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші спроби бібліографічного відображення друкованої продукції зафіксовано наприкінці XIX — на початку XX ст., коли почала розвиватися практична бібліографічна діяльність і накопичувалися бібліографічні знання. На початку 1920-х рр. видатний український бібліограф В. Ігнатієнко зазначав: "Преса (журнал, газета) є могутній чинник, що впливає на розвиток суспільства, підносячи культурний, політичний рівень мас" [8, с. 21]. Ці слова актуальні й донині, адже масив українських пресодруків є надзвичайно цінним інформаційним ресурсом бібліотек України й становить практичну користь для вітчизняної науки.

Водночас для забезпечення можливості ефективного пошуку періодичних видань науковцями, фахівцями й іншими категоріями читачів важливим завданням є створення бібліографічних посібників. На думку О. Пастушенка, "важливість створення таких бібліографічних джерел не потребує спеціального доведення, вони є органічною та незмінною часткою джерельної бази будь-яких наукових студій" [14, с. 499].

Історично склалося, що українські періодичні видання вкрай мало досліджені й в Україні, й поза її межами, повного обліку та наукового опрацювання потребує преса окремих регіонів та еміграції. У 1918 р. знаний український книгознавець, бібліограф С. Кондра наголошував: "Поперед усього треба скласти реєстр усієї української преси... зареєструвати всі часописи українською мовою або двома — російською та українською, а з часописів самою російською — тільки цілком присвячені українським справам..." [10, стп. 877—878].

Розуміння значущості бібліографії преси як одного з найпотужніших джерел інформації щодо різноманітних аспектів буття українського народу надихає нових подвижників бібліографічної діяльності на самовіддану працю. Останніми роками бібліографічні ресурси, зокрема покажчики української періодики, стрімко завойовують панівні позиції в масиві сучасної бібліографічної продукції. Особливої уваги варта бібліографія з історії таких видів періодичної преси, як газети й журнали.

Однією з перших і водночас основоположних для української бібліографії праць вважають "Галицько-руську бібліографію XIX століття" (Львів, т. 1 1988; т. 2 1895) та її продовження "Українську бібліографію Австро-Угорщини за роки 1887—1900" (Львів, 1909—1911) І. Левицького. Ці праці є справжнім досягненням і гордістю бібліографії української преси, адже в них зареєстровано друки майже за століття. Продуманою й цілеспрямованою є методика систематизації та опису матеріалів, зокрема всіх пресодруків, які виходили в зазначений період. Застосований І. Левицьким територіально-етнічний критерій визначення українських друків, принцип їх систематизації — за хронологією (а в межах часових рубрик — за алфавітом), ґрунтовно продуманий допоміжний апарат стали класичним взірцем для наслідування наступними поколіннями бібліографів української преси.

Помітною подією став вихід у світ відомої праці В. Ігнатієнка "Бібліографія української преси (1816—1916 рр.)" [8]. Автор уперше узагальнив масив українських пресодруків окресленого періоду, теоретично обґрунтовуючи потребу їх цілісного відображення. Видання є найповнішим покажчиком періодики, що виходила українською мовою на території нашої країни та поза її межами, двомовної преси (російською й українською, польською й українською тощо), а також журналів і газет, які виходили іншими мовами, але за змістом пов'язані з Україною.

Слід зазначити, що укладання бібліографії періодики здійснюють бібліотеки різних рівнів, науково-дослідні інститути, заклади вищої освіти із залученням до роботи музеїв та архівних установ. Серед цих бібліографічних ресурсів виокремимо державні ретроспективні бібліографічні покажчики; каталоги газет і журналів; зведені, анотовані, друковані каталоги періодичних видань; списки; історико-бібліографічні дослідження тощо.

Зокрема, вартий уваги бібліографічний покажчик "Преса України: газети 1917—1920 рр.", виданий Інститутом історії України 1997 р. Видання містить 768 назв газет; групування алфавітне; допоміжні покажчики: топографічний, іменний для російськомовних видань, іменний для україномовних видань, покажчик Центральної наукової бібліотеки Академії наук УРСР "Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні (1822—1916)" (Київ, 1971), що подає відомості про дореволюційну періодику.

Упродовж 1956—1988 рр. Книжкова палата УРСР публікувала бібліографічний довідник під назвою "Періодичні видання УРСР. Журнали" (перший випуск — 1918—1950 рр. (Харків,

1956); другий — 1951—1960 рр. (Харків, 1964); третій — 1961—1975 рр. (Харків, 1984); четвертий — 1976—1980 рр. (Харків, 1988)). У кожному випуску розміщено систематичний покажчик журналів та допоміжні покажчики (за алфавітом назв журналів; покажчик організацій і колективів, що видавали журнали; топографічний покажчик та ін.). Паралельно було видано ретроспективний державний бібліографічний покажчик "Періодичні видання УРСР. Газети" (перший випуск — 1917—1960 рр. (Харків, 1965); другий — 1961—1980 рр. (Харків, 1983)). Покажчик містить опис республіканських, обласних, міських, міжрайонних, районних газет, а також газет залізничного, водного транспорту, цивільного повітряного флоту. Пресодруки згруповано за місцем видання й типами. Видання містить допоміжні покажчики: алфавітний покажчик назв газет, хронологічний, топографічний та ін. Додаткову інформацію надає покажчик "Газети Радянської України у фондах Центральної наукової бібліотеки Академії наук Української РСР : каталог" у 3-х випусках: 1917—1920 рр. (Київ, 1979); 1921—1925 рр. (Київ, 1981); 1926—1929 рр. (Київ, 1985).

Наукова спільнота приділяє значну увагу питанням джерельної бази вивчення періодики як в історичному, так і в сучасному процесі. У 90-х рр. XX — на початку XXI ст. відбулися значні зрушення у процесах підготовки бібліографії періодичних видань України за тривалий період її існування, розпочалося нагромадження фактологічного матеріалу для дослідження історії преси. Бібліотеки, архіви, музеї, наукові інституції працюють над підготовкою покажчиків, каталогів, історико-бібліографічних досліджень із пресознавства, водночас науковці наголошують на суттєвій неповноті обліку українських часописів у державних бібліографічних посібниках.

"Головною складовою частиною дослідження періодики в історичному, методологічному та бібліографічному аспекті мав би стати її повний репертуар, який необхідно створити", — зауважує відомий дослідник української преси М. Романюк [18]. Це завдання почав реалізовувати Науково-дослідний центр періодики (1993—2006), нині — Науково-дослідний інститут пресознавства (далі — НДІ пресознавства) Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника (ЛННБУ). Головним напрямом досліджень фахівці Інституту визначили вивчення української преси у глобальному обсязі на основі попереднього складання банків комп'ютерних даних про українські пресові друки і опрацювання репертуару українських періодичних видань XIX—XXI ст. Для ефективної організації праці та

координації зусиль усіх зацікавлених сторін науковці НДІ пресознавства М. Романюк і М. Галушко розробили "Схему повного бібліографічного опису періодичного видання" (Львів, 1994) [18], що дала змогу на єдиних методичних засадах готувати ановані каталоги, бібліографічні покажчики, історико-бібліографічні дослідження.

Варто зауважити, що серед покажчиків та історико-бібліографічних досліджень із погляду повноти охоплення документів вигідно вирізняються видання, побудовані за регіональним принципом відображення документів. Наприклад, регіональний аспект розкрито у змістовному покажчику "Часописи Коломиї (1865—1939) : [бібліографія]" М. Савчука (Івано-Франківськ, 1991) [21]. Видання містить 86 записів, складається з двох розділів, побудованих за хронологією: перший подає відомості щодо часописів, другий — щодо додатків до коломиїських видань. Наступний покажчик — "Газети і журнали Катеринославщини (1838—1916) : науково-допоміжний бібліографічний покажчик, виданий Дніпропетровською обласною науковою бібліотекою (Дніпропетровськ, 1993) [3]. Варта уваги праця О. Хоменка "Дореволюційний періодичний друк Таврійської губернії (1838—1916) : нарис історії і бібліографічний покажчик" ("Дореволюционная периодическая печать Таврической губернии (1838—1916) : очерк истории и библиографический указатель") [23].

Проте найретельніше масив покажчиків регіонального спрямування опрацювали фахівці НДІ пресознавства ЛННБУ. Перші результати їхніх досліджень розміщено у фундаментальній бібліографії "Періодичні видання Волині, Полісся, Підляшшя та Холмщини (1836—1944) : список" (Львів, 1994) [16]. До кожної позиції наведено місце зберігання видання, а до україномовної періодики — номери за окремі роки. Український історик М. Ковальський позитивно оцінив це видання у рецензіях "Важливе краєзнавче джерело" та "Поглиблює знання про минуле".

Грунтовним історико-бібліографічним дослідженням є книга М. Романюка та М. Галушко "Українські часописи Коломиї (1865—1994)" [19]. Для цієї вірцевої праці, крім опису понад сотні газет і журналів регіону, здійсненого за всіма вимогами зазначеної схеми, характерним є широке розкриття змісту періодики й анування. У виданні вперше розглянуто пресу Коломиї як помітну сторінку в історії української журналістики XIX—XX ст. Автори осмислюють складні процеси становлення й розвитку періодики, її вплив на формування національної

самосвідомості, економічне й суспільно-політичне життя Покуття. Покажчик містить відомості про газети та журнали, складається з двох частин: перша — огляд українських видань Коломиї за 80 років, починаючи з 1865 р., яким датовано вихід у світ першої газети "Голос народный", і до 1944 р.; друга — охоплює 1865—1994 рр. Високу оцінку праці надано в рецензіях "Документальне джерело інформації", надрукованій 1997 р. на сторінках газети "За вільну Україну" (автор В. Глаголюк) і "В центрі уваги — преса Коломиї", уміщеній у часописі "Дзвін" 1998 р. (автор Ф. Дисак).

У 1996 р. побачив світ значний за обсягом анований каталог "Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853—1939 рр.)" (укладач В. Передирій) (Львів, 1996) [22]. Видання містить відомості про 22 жіночі часописи Галичини, докладно розкрито зміст кожного джерела. Незначним недоліком є те, що у праці не подано обов'язкове для каталогу відображення шифрів кожного бібліотечного примірника.

Серед тих, хто формував підґрунтя бібліографії періодичних видань, особливої уваги вартий український науковець І. Павлюк, який створив анований покажчик "Українські часописи Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917—1939 рр.)" (Львів; Луцьк, 1997) [13]. У виданні вперше розглянуто українську пресу Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя, які у 1921—1939 рр. перебували у складі Польської Республіки. Автор наводить змістовні характеристики видань, імена активних творців процесу становлення та розвитку преси, її участі в національно-визвольній боротьбі, культурному й економічному житті України. Покажчик містить 107 записів і допоміжні покажчики. Видання підготовлено на вірцевому науково-бібліографічному рівні, про що свідчить низка рецензій, зокрема: В. Штинько "Досліджується історія волинської журналістики" на сторінках газети "Волинь" (1997); В. Вербич "З-під грифу заборонено: [Про книгу "Українські часописи Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917—1939 рр.)]", на сторінках газети "Луцький замок" (1997), Н. Гуменюк "Без "білих плям" у журналістиці" на сторінках газети "Віче" (1997).

У хронологічному плані особливе місце серед покажчиків посідає фундаментальна праця "Періодика Західної України 20—30-х рр. XX ст. : матеріали до бібліографії" (Львів, 1998) [15]. Дослідження охоплює п'ять томів, опублікованих упродовж 1998—2003 рр., і подає ґрунтовні бібліографічні описи періодичних видань Галичини, Волині, Буковини й Закарпаття першої

третини ХХ ст. Пресодруки саме цього періоду становлять одну з найбільш замовчуваних сторінок історії української журналістики. Повний фаховий опис кожного видання складений за всі роки виходу журналу чи газети та містить такі відомості: назва, додатковий заголовок, періодичність, дата виходу першого номера, редактори, місце видання, роки виходу, видавництво чи видавці, назва та адреса друкарні тощо.

Більшість покажчиків українських періодичних видань укладено професійними бібліографами національних, державних, наукових бібліотек і бібліотек закладів вищої освіти. Одним з основних центрів наукової інформації, бібліотекознавчих і бібліографознавчих досліджень в Україні є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Ще 1998 р. важливою метабібліографічною працею став покажчик "Джерела українознавства. Вип. 2. Бібліографія бібліографічних посібників українських періодичних видань", який уклали наукові співробітники НБУВ Н. Погребецька та Л. Ковінченко [6]. У покажчику в систематичному порядку подано інформацію про 541 назву окремо виданих внутрішньокнижкових і внутрішньожурнальних бібліографічних посібників, опублікованих упродовж ХІХ—ХХ ст. українською, російською, англійською, польською мовами. Видання складається з двох основних розділів: "Бібліографічні посібники періодичних видань в цілому" та "Бібліографічні посібники періодичних видань галузевого характеру". Перевагою праці є те, що більшість джерел проаналізовано, а за неможливості описати видання *de visu* подано посилання на джерело відомостей.

Від початку 2000-х рр. доволі успішно реалізується ще один напрям діяльності НБУВ — видання наукових каталогів періодичних видань, які зберігаються у фондах бібліотеки. Серед них виокремимо такі: "Газети України 1930—1934 рр. у фондах Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського : каталог : у 2 ч." (Київ, 2004); "Газети України 1941—1945 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : каталог" (Київ, 2009); "Газети України 1935—1940 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : каталог : у 2 ч.", "Газети України 1946—1950 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : каталог (Київ, 2012); "Газети України 1951—1955 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : каталог" (Київ, 2013); "Газети України 1917—1920 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : науковий ка-

талог" (Київ, 2014); "Релігійні газети України 1989—2004 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : дослідження : каталог" (Київ, 2020) та ін. Ці фундаментальні праці, що стали доступними для репрезентації через сучасні засоби комунікації, є незамінним джерелознавчим матеріалом для науковців.

Останніми роками значно посилилася увага до історії української еміграційної журналістики. Періодика, що створювалася на теренах європейських країн і розвивалася за законами вільного суспільства, стала унікальним явищем національної культури України, проте водночас залишається одним із найменш вивчених пластів національного пресознавства. Ще з минулого століття, окрім етнічної території, українські пресодруки з більшою чи меншою періодичністю видавали представники українських поселенців у багатьох країнах Європи. Еміграційні періодичні видання відігравали визначну роль у розвитку українського просвітництва, формуванні історично об'єктивної репутації нашої нації серед інших народів. Вивченню української преси як джерела для висвітлення історичного процесу присвячено чимало бібліографічних праць. Слід зауважити про здобутки в цій галузі видатних науковців, як-от Ю. Тернопільський, А. Животко, Л. Бачинський, О. Фединський, М. Мартинюк, Є. Місило, О. Вішка, Н. Сидоренко та багато інших.

Дослідники зазвичай приділяли увагу певному історичному етапові та в цьому контексті розглядали проблему функціонування української преси. Одним із перших науковців, котрий намагався дослідити її системно, був А. Животко. У праці "Історія української преси" (Київ, 1999) [7] учений провів ґрунтовну дослідницьку роботу, що спиралася на аналіз еміграційних джерел і результати їх аналітичного опрацювання.

Одним зі значущих покажчиків української еміграційної преси є видання "Українська преса з перспективи 150-ліття" Ю. Тернопільського (Джерсі-Сіті, 1974), у якому вміщено "Причинки до бібліографічного покажчика праць про українську періодику (газети і журнали)". Видання вирізняється потужною джерельною базою та є цінним джерелом для вивчення громадсько-політичних, наукових, освітніх проблем української еміграції.

Найповнішим сучасним бібліографічним джерелом є покажчик М. Мартинюка "Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліографії" (Львів, 1998) [12]. Книга подає загальну картину розвитку українських періодичних видань в еміграції та є

результатом тривалих студій відомого українського вченого зі США, своєрідною пам'яткою бібліографічної думки. Автор подає розлогу бібліографію українських еміграційних видань, які виходили в європейських країнах, характеристики пресодруків, імена творців. Книга містить 1345 позицій.

Цінним джерелом дослідження української еміграційної преси є покажчик "Бібліографія української преси в Польщі (1918—1939) і Західноукраїнській Народній Республіці (1918—1919)" (укладач Є. Місило; Едмонтон, 1991) [1] та історико-бібліографічне дослідження О. Вішки "Преса української еміграції в Польщі (1920—1939 рр.)" (Львів, 2002) [2]. Автор останнього висвітлив найменш досліджений період розвитку та функціонування української еміграційної преси Польщі, а саме в таборах Пикуличів, Ланцута, Вадовіце, Каліша, Александріва Куявського, ґрунтовно проаналізував спектр порушених у цій пресі проблем, дослідив діяльність науковців, письменників, художників, партійних і громадських діячів, які брали активну участь у творенні часописів українських емігрантів.

Неоціненним історичним, культурологічним, бібліографічним джерелом для вивчення української еміграційної преси є праця української письменниці, літературознавиці, публіцистки, дослідниці М. Савки "Українська еміграційна преса у Чехословацькій Республіці (20—30-ті рр. ХХ ст.)" (Львів, 2002) [20]. Авторка систематизувала й проаналізувала пресодруки (праця налічує 177 позицій), які в період між світовими війнами видавали українські емігранти в межах культурно-освітньої, наукової й суспільно-політичної діяльності на теренах Чехословаччини; подала бібліографічні та змістові характеристики видань, дослідила історичні, культурні, ідеологічні передумови й особливості функціонування друкованих видань української еміграції.

Помітне місце серед бібліографічних досліджень з української еміграційної преси посідає книга Н. Кулеши "Українська преса у Німеччині 1919—1945 рр.: формування та функціонування" (Львів, 2009) [11]. Уперше у вітчизняному журналістикознавстві проведено комплексне дослідження української періодики, що виходила в Німеччині в період між закінченням Першої та Другої світових воєн (1919—1945), розглянуто процес її формування й умови функціонування, проаналізовано типологічні особливості видань, специфіку змістового наповнення часописів. Авторка віднайшла чимало нової інформації, що характеризує громадсько-політичне життя української

еміграції та різноаспектну, зокрема видавничу, діяльність українських політичних, суспільних рухів, об'єднань, товариств, наукових інституцій. Дослідження доповнено бібліографічним додатком "Бібліографія українських періодичних видань у Німеччині 1919—1945 рр." (67 записів).

Особливої уваги вартий бібліографічний довідник "Літературно-мистецька періодика і збірники української європейської еміграції другої половини 1940-х років" (Львів, 2019) [4], який підготувала до друку Л. Головата — знана українська історикознавиця, бібліографиня, бібліотекознавиця, докторка історичних наук, старша наукова співробітниця відділу наукової бібліографії ЛННБУ. Ґрунтовне й інформативне дослідження вирізняється повнотою зібраного матеріалу, обширом нагромаджених відомостей, професійною зацікавленістю, прагненням якнайглибше дослідити процеси розвитку українського літературного та мистецького життя, яке вирувало в таборах для переміщених осіб. Видання охоплює 30 найменувань літературно-мистецької періодики та збірників, випущених після Другої світової війни в Західній Німеччині, Австрії, Італії, Франції. Вихід у світ цієї фундаментальної праці викликав широкий резонанс громадськості в Україні та світі, зокрема фахові рецензії й схвальні відгуки.

Висновки. Останніми роками діяльність у галузі бібліографування періодичних видань ведеться доволі інтенсивно, виходять нові видання й історико-бібліографічні дослідження. З огляду на це важливо систематизувати інформацію про такі бібліографічні посібники, вміти їх використовувати для пошуку відомостей про вітчизняні періодичні видання за весь період їх функціонування. На наш погляд, саме бібліографічна продукція уможлиблює швидкий доступ до інформації, зникає потреба витратити час на створення джерельної бази для обраної теми дослідження. Тому бібліографічні посібники, створені в різні проміжки часу, є однаково цінними завдяки відображенню великої кількості документів, які підвищують рівень поінформованості суспільства й заслуговують на обов'язковий всебічний розгляд та аналіз з метою використання для подальших наукових досліджень.

Отже, наукові розвідки й історико-бібліографічні праці в галузі бібліографування періодичних видань свідчать, що професійно укладені покажчики пресодруків і нині не втрачають актуальності та допомагають науковцям досягнути різноманіття й багатства українського пресознавства.

Список бібліографічних посилань

1. Бібліографія української преси в Польщі (1918—1939) і Західноукраїнській Народній Республіці (1918—1919) : [бібліогр. покажч.] / уклад. Є. Місило. Едмонтон ; Альберта : Вид-во Канад. ін-ту укр. студій, 1991. 328 с.
2. Вішка О. В. Преса української еміграції в Польщі (1920—1939 рр.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Омелян Володимирович Вішка ; наук. ред. консультант М. М. Романюк ; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Н.-д. центр періодики. Львів, 2002. 479 с.
3. Газети і журнали Катеринославщини (1838—1916) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / Дніпропетр. обл. наук. б-ка ; склад.: Т. М. Ковальська, О. І. Сидоренко, Н. М. Титова ; ред. Т. В. Кравчук ; відп. за вип. Л. З. Горпиняк. Дніпропетровськ, 1993. 45 с.
4. Головата Л. Літературно-мистецька періодика і збірники української європейської еміграції другої половини 1940-х років : бібліогр. довід. / Лариса Головата ; ред.-бібліограф Л. Суц ; НАН України, Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефаника. Львів, 2019. 409, [17] с.
5. Дениско Л. М. Релігійні православні періодичні видання XIX — початку XX століття у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : каталог / Людмила Михайлівна Дениско ; наук. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2001. 200 с.
6. Джерела українознавства : бібліографія бібліографічних посібників українських періодичних видань / НАН України. Нац. б-ка ім. В. І. Вернадського ; уклад.: Н. М. Погребецька, Л. М. Ковінченко ; відп. ред. В. Ю. Омельчук. Київ, 1998, Вип. 2. 131 с.
7. Животко А. Історія української преси : навч. посіб. для студ. ф-тів журналістики вищих закл. освіти / упоряд. М. Тимошик. Київ : Наша культура і наука, 1999. 368 с.
8. Ігнатієнко В. Бібліографія української преси (1816—1916 рр.). / Укр. наук.-досл. ін-т книгознавства. Харків ; Київ : Держ. вид-во України, 1930. 288 с.
9. Ігнатієнко В. Історія української преси та її вивчення. *Бібліологічні вісті*. 1923. № 3. С. 21.
10. Кондра С. Завдання української журнальної бібліографії. *Книгарь : часопис українського письменства*. 1918. № 15. Стп. 877—878.
11. Кулеша Н. М. Українська преса у Німеччині 1919—1945 рр.: формування та функціонування / наук. ред. М. М. Романюк ; відп. ред. Л. В. Сніцарчук ; НАН України, Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефаника, Від-ня "Н.-д. центр періодики". Львів, 2009. 342 с.
12. Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914—1939 рр.) : матеріали до бібліогр. / упоряд. Н. В. Антонюк, В. І. Парубій, Л. В. Сніцарчук ; відп. ред. Н. В. Антонюк ; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Н.-д. центр періодики. Львів, 1998. 297 с.
13. Павлюк І. З. Українські часописи Волині, Полісся, Холмщини та Підляшшя (1917—1939 рр.) : анот. покажч. / відп. ред. М. М. Романюк ; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Н.-д. центр періодики. Львів ; Луцьк : Надстир'я, 1997. 179 с.
14. Пастушенко О. В. Бібліографічні покажчики з історії преси та наукової періодики в Україні (1990—2011 рр.) як джерельна база історико-бібліографічних досліджень. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2012. Вип. 16. С. 498—514.
15. Періодика Західної України 20—30-х рр. XX ст. : матеріали до бібліогр. / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Н.-д. центр періодики ; за ред. М. М. Романюка. Львів : Фенікс, 1998.
16. Періодичні видання Волині, Полісся, Підляшшя та Холмщини (1836—1944) : список / АН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника ; уклад.: Ю. Лашук, Г. Бухало, О. Ошуркевич. Львів, 1994. 52 с.
17. Релігійні газети України 1989—2004 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : дослідження : каталог / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; уклад.: О. С. Залізнюк, І. М. Швець. Київ, 2020. 322, [6] с.
18. Романюк М. М. Схема повного бібліографічного опису періодичного видання / М. М. Романюк, М. В. Галушко ; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Н.-д. центр періодики. Львів, 1994. 23 с.
19. Романюк М. М. Українські часописи Коломиї (1865—1994) : іст.-бібліогр. дослідж. / М. М. Романюк, М. В. Галушко ; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Н.-д. центр періодики. Львів, 1996. 238 с.
20. Савка М. Українська еміграційна преса у Чехословацькій Республіці (20-30-ті рр. XX ст.) : іст.-бібліогр. дослідж. / Мар'яна Савка ; НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Н.-д. центр періодики. Львів, 2002. 306, [1] с.
21. Савчук М. Часописи Коломиї (1865—1939) : [бібліографія]. Івано-Франківськ : Облвидав "Галичина", 1991. 10 с.
22. Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853—1939 рр.) : анот. кат. / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Н.-д. центр періодики ; уклад. В. А. Передирій. Львів : Мета, 1996. 191 с.
23. Хоменок О. С. Дореволюционная периодическая печать Таврической губернии (1838—1916) : очерк истории и библиографический указатель. Одесса : Бахва, 2003. 180 с.
24. Покажчики змісту українських часописів у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : метабібліогр. посіб. / НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського ; уклад.: Т. В. Добко, В. А. Шкаріна, В. Ю. Радченко ; за участю А. М. Колесніченко ; вступ. ст. Т. В. Добко, В. А. Шкаріної ; наук. ред. Т. В. Добко. Київ, 2019. 211 с.

Antonina Golovashchuk,
Junior Research Associate, VNLU

Ukrainian periodicals: historical-bibliographical aspect

The article analyzes bibliographic indexes of Ukrainian periodicals. A selective review of publications is carried out. Special attention is paid to state retrospective bibliographic guides, catalogs of magazines and newspapers, and historical and bibliographic studies. Bibliographic indexes of various fields of knowledge, regional publications, and Ukrainian emigration press are examined, and their subject matter and content are outlined. The historiography and issues of the specific genre of the bibliographic guide are highlighted, a historical and bibliographic generalization is made, and the role and place of journal indexes as an important source base for Ukrainian studies are determined. The role and place of bibliographic indexes of Ukrainian periodicals as an important component of the national bibliography of Ukraine is determined.

Keywords: bibliography; bibliography of periodicals; Ukrainian periodicals; catalogs of newspapers and magazines; Ukrainian emigration press; historical and bibliographic research

References

- Misilo E. (1991). *Bibliohrafiia ukrainskoi presy v Polshchi (1918—1939) i Zakhidnoukrainskii Narodnii Respublitsi (1918—1919)*: [bibliohr. pokazh]. Edmonton; Alberta: Vyd-vo Kanad. in-tu ukr. studii.
- Vishka O. V. (2002). *Presa ukrainskoi emihratsii v Polshchi (1920—1939 rr.)*: ist.-bibliohr. doslidzh. Lviv.
- Kovalska T. M., Sydorenko O. I. & Tytova N. M. (Comp.). (1993). *Hazety i zhurnaly Katerynoslavshchyny (1838—1916)*: nauk.-dopom. bibliohr. pokazhch. Dnipropetrovsk.
- Holovata L. (2019). *Literaturno-mystetska periodyka i zbirnyky ukrainskoi evropeiskoi emigratsii druhoi polovyny 1940-kh rokiv*: bibliohr. dovid. Lviv.
- Denisko L. M. (2001). *Relihiini pravoslavni periodychni vydannia XIX — pochatku XX stolittia u fondakh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*: katalog. Kyiv.
- Pohrebetska N. M. & Kovichenko L. M. (1998). *Dzherela ukrainoznavstva. Vyp. 2. Bibliohrafi ia bibliohrafi chnykh posibnykiv ukrainskykh periodychnykh vydan.* Kyiv.
- Zhyvotko A. (1999). *Istoriia ukrainskoi presy*: navch. posib. dlia stud. f-tiv zhurnalistyky vyshchykh zakl. osvity. Kyiv: Nasha kultura i nauka.
- Ignatienko V. (1930). *Bibliohrafiia ukrainskoi presy (1816—1916 rr.)*. Kharkiv: Derzh. vyd-vo Ukrainy.
- Ignatienko V. (1923). *Istoriia ukrainskoi presy ta yii vyvchennia. Bibliolohichni visti*, 3, p. 21.
- Kondra S. (1918). *Zavdannia ukrainskoi zhurnalnoi bibliohrafi. Knyhar*: chasopys ukrainskoho pysmenstva, 15, pp. 877—878.
- Kulesha N. M. (2009). *Ukrainska presa u Nimechchyni 1919—1945 rr.: formuvannia ta funktsionuvannia*. Lviv.
- Martyniuk M. (1998). *Ukrainski periodychni vydannia Zakhidnoi Ukrainy, krain Tsentralnoi ta Zakhidnoi Yevropy (1914—1939 rr.)*: materialy do bibliohr. Lviv.
- Pavlyuk I. Z. (1997). *Ukrainski chasopysy Volyni, Polissia, Kholmshchyny ta Pidliashshia (1917—1939 rr.)*: anot. pokazhch. Lviv; Lutsk: Nadstyria.
- Pastushenko O. V. (2012). *Bibliohrafichni pokazhchyky z istorii presy ta naukovoï periodyky v Ukraini (1990—2011 rr.) yak dzherelna baza istoryko-bibliohrafichnykh doslidzhen. Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy*, 16, pp. 498—514.
- Romanyuk M. M. (1998). *Periodyka Zakhidnoi Ukrainy 20—30-kh rr. XX st.*: materialy do bibliohr. Lviv: Feniks.
- Lashchuk Y., Bukhalo G. & Oshurkevych O. (Comp.). (1994). *Periodychni vydannia Volyni, Polissia, Pidliashshia ta Kholmshchyny (1836—1944)*: spysok. Lviv.
- Zaliznyuk O. S. & Shvets I. M. (Comp.). (2020). *Relihiini hazety Ukrainy 1989—2004 rokiv u fondakh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*: doslidzhennia: katalog. Kyiv.
- Romanyuk M. M. & Galushko M. V. (Comp.). (1994). *Skhema povnoho bibliohrafichnoho opysu periodychnoho vydannia*. Lviv.
- Romanyuk M. M. & Galushko M. V. (Comp.). (1994). *Ukrainski chasopysy Kolomyi (1865—1994)*: ist.-bibliohr. doslidzh. Lviv.
- Savka M. (2002). *Ukrainska emihratsiina presa u Chekhoslovatskii Respublitsi (20-30-ti rr. XX st.)*: ist.-bibliohr. doslidzh. Lviv.
- Savchuk M. (1991). *Chasopysy Kolomyi (1865—1939)*: [bibliohrafiia]. Ivano-Frankivsk.
- Perediryi V. A. (1996). *Ukrainski periodychni vydannia dlia zhynok v Halychyni (1853—1939 rr.)*: anot. kat. Lviv: Meta.
- Khomenok O. S. (2003). *Dorevoliutsyonnaia peryodycheskaia pechat Tavrycheskoi hubernyy (1838—1916)*: ocherk ystoryy y byblyohrafycheskyi ukazatel. Odessa: Bakhva.
- Dobko T. V., Shkarina V. A. & Radchenko V. Yu. (Comp.). (2019). *Pokazhchyky zmistu ukrainskykh chasopysiv u fondakh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*: metabibliohr. posib. Kyiv.

Надійшла до редакції 2.07.2025